

SPIS TREŚCI

WSTĘP

MARTIN HOMZA: Wstęp / Úvod / Vorwort / Introduction	17
Uwagi redakcyjne	32
STANISŁAW A. SROKA: Wstęp / Úvod / Vorwort / Introduction	35

SPISZ – UWARUNKOWANIA FIZYCZNOGEOGRAFICZNE

MAREK SKAWIŃSKI (Spisz – uwarunkowania fizycznogeograficzne)	40
Topografia	41
Podział fizycznogeograficzny Spisza	44
Przyroda nieożywiona	49
Klimat	53
Hydrografia	58
Wybór literatury	61

PRZYRODA, FAUNA I FLORA NA SPISZU

DUŠAN BEVILAQUA	
Z dziejów przyrody i krajobrazu oraz ich ochrony na Spiszu	64
MILAN BARLOG	
Cenna flora i fauna Spisza	72
Wykorzystana literatura	76

SPISZ W PRADZIEJACH I OKRESIE PROTOHISTORYCZNYM (DO PRZEŁOMU ER)

MARIÁN SOJÁK (recenzował Michał Parczewski)	
Wstęp	78
Paleolit i mezolit	79
Neolit i eneolit	83
Epoka brązu	90
Epoka żelaza	97
Spisz w okresie wpływów rzymskich i wędrówek ludów (I – VI w.) oraz we wczesnym średniowieczu (VIII – XII/XIII w.)	102
Wybór wykorzystanej literatury	122

DZIEJE WCZESNOŚREDNIOWIECZNEGO SPISZA

MARTIN HOMZA (recenzował Henryk Ruciński i Stanisław A. Sroka)	
Sytuacja polityczna Spisza do początków XIV w.	126
Rozwój stosunków osadniczo-etnicznych na Spiszu we wczesnym średniowieczu	175

Rozwój administracyjny i polityczny Spisza we wczesnym średniowieczu	187
Początki chrześcijaństwa na Spiszu	233
Kultura na Spiszu we wczesnym średniowieczu	285
Osobistości Spisza we wczesnym średniowieczu (wybór)	312
Wybór wykorzystanej literatury	325

DZIEJE PÓŻNOŚREDNIOWIECZNEGO SPISZA

HENRYKRUCIŃSKI* (tłumaczył i recenzował Martin Homza)	
Polityczne dzieje Spisza w późnym średniowieczu	330
Społeczno-administracyjna struktura Spisza w późnym średniowieczu	350
Stosunki etniczne na Spiszu w późnym średniowieczu	378
Struktury gospodarcze Spisza w późnym średniowieczu	381
Struktury kościelne na Spiszu w późnym średniowieczu	400
Kultura i sztuka na Spiszu w późnym średniowieczu	430
MICHAL ŠIMKOVIC: Zamki i warownie szlacheckie na Spiszu w średniowieczu i u progu ery nowożytnej	450
JURAJ ŠEDIVÝ: Kultura pisana na Spiszu w średniowieczu	483
Osobistości późnośredniowiecznego Spisza (wybór)	521
Wybór wykorzystanej literatury	541

DODATKI

Mały słownik najważniejszych terminów z dziejów średniowiecznego Spisza	547
Wykaz panów lub wojewodów Spisza, spiskich żupanów i podżupanów do 1526 r.	560
Wykaz polskich starostów w latach 1412–1526	563
Wykaz prepozytów spiskich	564
Wykaz opatów klasztoru Panny Marii w Szczawniku Spiskim	566
Wykaz preceptorów generalnych zakonu antonitów prowincji węgierskiej i sławońskiej w Drawcach	568
Wykazy przeorów i innych hierarchów klasztorów kartuzów na Spiszu	569
Wykaz przełożonych klasztoru kanoników Grobu Świętego w Lendaku	572
Wykaz nazw miejscowości Spisza	574
Nieistniejące już średniowieczne miejscowości Spisza	580
Wykaz patrociniów Spisza	582
Wybór najważniejszych wykorzystanych źródeł i ich edycji	595
Genealogie średniowiecznych władz Kotliny Karpackiej	601
Wykaz skrótów	614
Pochodzenie wykorzystanych ilustracji	616
Indeks	623

* † 12 października 2007

OBSAH

ÚVOD

MARTIN HOMZA: Wstęp / Úvod / Vorwort / Introduction	21
Redakčné poznámky	32
STANISŁAW A. SROKA: Wstęp / Úvod / Vorwort / Introduction	36

FYZICKO-GEOGRAFICKÉ POMERY

MAREK SKAWIŃSKI (preklad a oponentúra: Miroslav Števík a Milan Barlog)	40
Topografia	41
Fyzicko-geografické rozdelenie Spiša	44
Neživá príroda	49
Klíma	53
Hydrografia	58
Výber z použitej literatúry	61

PRÍRODA, FAUNA A FLÓRA NA SPIŠI

DUŠAN BEVILAQUA	
Z histórie vývoja i ochrany prírody a krajiny na Spiši	64
MILAN BARLOG	
Vzácná flóra a fauna Spiša	72
Výber z použitej literatúry	76

PRAVEKÝA VČASNODEJINNÝVÝVOJ SPIŠA OD STARŠEJ DOBY KAMENNEJ PO POČIATOK DOBY HISTORICKEJ V 8. – 12./13. STOROČÍ

MARIÁN SOJÁK (oponentúra: Michał Parczewski)	
Úvod	78
Paleolit a mezolit	79
Neolit a eneolit	83
Doba bronzová	90
Doba železná	97
Osídlenie Spiša v dobe rímskej, sťahovania národov a v 8. – 12./13. storočí	102
Výber z použitej literatúry	122

VČASNOSTREDOVEKÉ DEJINY SPIŠA

MARTIN HOMZA (oponentúra: Henryk Ruciński a Stanisław A. Sroka)	
Politické dejiny Spiša do začiatku 14. storočia	126
Vývoj sídelno-etnických pomerov včasnostredovekého Spiša	175
Administratívno-politický vývoj včasnostredovekého Spiša	187

Počiatky kresťanstva na Spiši	233
Kultúra a umenie na Spiši vo včasnom stredoveku	285
Osobnosti včasnostredovekého Spiša (výber)	312
Výber z použitej literatúry	325

NESKOROSTREDOVEKÉ DEJINY SPIŠA

HENRYKRUCINSKI* (preklad a oponentúra: Martin Homza)	
Politické dejiny Spiša v neskorom stredoveku	330
Spoločensko-administratívna štruktúra Spiša v neskorom stredoveku	350
Etnické vzťahy na Spiši v neskorom stredoveku	378
Hospodárske štruktúry Spiša v neskorom stredoveku	381
Cirkevné štruktúry na Spiši v neskorom stredoveku	400
Kultúra a umenie na Spiši v neskorom stredoveku	430
MICHAL ŠIMKOVIC: Hradý a opevnené sídla šľachty na Spiši v stredoveku a na prahu novoveku	450
JURAJ ŠEDIVÝ: Stredoveká písomná kultúra na Spiši	483
Osobnosti neskorostredovekého Spiša (výber)	521
Výber z použitej literatúry	541

DODATKY

Malý slovník najdôležitejších historických termínov z dejín stredovekého Spiša	547
Zoznam pánov alebo vojvodov Spiša, spišských županov a podžupanov do roku 1526	560
Zoznam poľských starostov v rokoch 1412 – 1526	563
Zoznam spišských prepoštov	564
Zoznam opátov Kláštora Panny Márie v Spišskom Štiavniku	566
Zoznam generálnych preceptorov rádu antonitov Uhorskej a Slavónskej provincie v Dravciach	568
Zoznamy priorov a iných hodnostárov kláštorov kartuziánov na Spiši	569
Zoznam predstavených kláštora kanonikov Svätého Hrobu v Lendaku	572
Zoznam názvov sídiel Spiša	574
Zaniknuté stredoveké sídla Spiša	580
Zoznam patrocínii Spiša	582
Výber najdôležitejších použitých prameňov a ich edícií	595
Genealógie stredovekých vládcov Karpatskej kotliny	601
Zoznam skratiek	614
Pôvod použitého obrazového materiálu	616
Index	623

INHALT

EINLEITUNG

MARTIN HOMZA: Wstęp / Úvod / Vorwort / Introduction	24
Redaktionelle Anmerkungen	32
STANISŁAW A. SROKA: Wstęp / Úvod / Vorwort / Introduction	37

DIE PHYSISCH-GEOGRAPHISCHEN VERHÄLTNISSE

MAREK SKAWIŃSKI (übersetzt und begutachtet von Miroslav Števík und Milan Barlog)	40
Topographie	41
Die physisch-geographische Teilung der Zips	44
Die unbelebte Natur	49
Klima	53
Hydrographie	58
Auswahl der verwendeten Literatur	61

DIE NATUR, FAUNA UND FLORA IN DER ZIPS

DUŠAN BEVILAQUA	
Aus der Geschichte der Naturentwicklung, Natur- und Landschaftsschutz in der Zips	64
MILAN BARLOG	
Die rare Flora und Fauna in der Zips	72
Auswahl der verwendeten Literatur	76

DIE ENTWICKLUNG DER ZIPS IN DER URZEIT UND FRÜHGESCHICHTE VON DER ÄLTEREN STEINZEIT BIS ZUM ANFANG DER GESCHICHTSZEIT IM 8. – 12/13. JAHRHUNDERT

MARIÁN SOJÁK (begutachtet von Michał Parczewski)	
Einleitung	78
Paläolithikum und Mesolithikum	79
Neolithikum und Äneolithikum	83
Bronzezeit	90
Eisenzeit	97
Die Besiedlung der Zips in der Römerzeit und Völkerwanderung im 8. – 12/13. Jahrhundert	102
Auswahl der verwendeten Literatur	122

DIE ZIPS IM FRÜHMITTELALTER

MARTIN HOMZA (begutachtet von Henryk Ruciński und Stanisław A. Sroka)	
Die politische Geschichte der Zips bis zum Anfang des 14. Jahrhundert	126
Die Entwicklung der Siedlungen und Ethnika in der Zips im Frühmittelalter	175

Die administrativ-politische Entwicklung der frühmittelalterlichen Zips	187
Die Anfänge des Christentums in der Zips	233
Die Kultur und Kunst der Zips im Frühmittelalter	285
Die Persönlichkeiten der frühmittelalterlichen Zips	312
Auswahl der verwendeten Literatur	325

DIE ZIPS IM SPÄTMITTELALTER

HENRYKRUCIŃSKI* (übersetzt und begutachtet von Martin Homza)	
Die politische Geschichte der Zips im Spätmittelalter	330
Die gesellschaftlich-administrative Struktur der Zips im Spätmittelalter	350
Die ethnischen Verhältnisse der spätmittelalterlichen Zips	378
Die Wirtschaftsstrukturen der Zips im Spätmittelalter	381
Die Kirchenstrukturen der Zips im Spätmittelalter	400
Die Kultur und Kunst der Zips im Spätmittelalter	430
MICHAL ŠIMKOVIC: Die Burgen und befestigten Adelssitze der Zips im Mittelalter und an der Schwelle der Neuzeit	450
JURAJ ŠEDIVÝ: Die mittelalterliche Schriftkultur der Zips	483
Die Persönlichkeiten der spätmittelalterlichen Zips	521
Auswahl der verwendeten Literatur	541

ANHÄNGE

Kleines Lexikon der wichtigsten historischen Termine aus der Geschichte der mittelalterlichen Zips	547
Verzeichnis der Herren oder Herzöge der Zips, der Zipser Gespanen und Untergespanen/ Vizegespanen bis zum Jahr 1526	560
Verzeichnis der polnischen Bürgermeister (Starosten) in den Jahren 1412 – 1526	563
Verzeichnis der Zipser Pröpste	564
Verzeichnis der Äbte des Klosters der Jungfrau Maria in Spišský Štiavnik/Schavnik	566
Verzeichnis der Generalpräzeptoren des Antoniterordens der Ungarischen und Slawonischen Provinz in Dravce/Drautz	568
Verzeichnis der Prioren und anderen Würdenträger der Zipser Kartäuserklöster	569
Verzeichnis der Präfekten des Kanonikerklosters des Heiligen Grabes in Lendak/Landeck	572
Die untergegangenen mittelalterlichen Siedlungen der Zips	574
Namensverzeichnis der Zipser Siedlungen	580
Verzeichnis der Zipser Patrozinien	582
Auswahl der wichtigsten verwendeten Quellen und ihrer Editionen	595
Die Genealogien der mittelalterlichen Herrscher des Karpatenbeckens	601
Abkürzungsverzeichnis	614
Quellen des verwendeten Bildmaterials	616
Index	623

CONTENTS

INTRODUCTION

MARTIN HOMZA: Wstęp / Úvod / Vorwort / Introduction	28
Notes on Redaction	32
STANISŁAW A. SROKA: Wstęp / Úvod / Vorwort / Introduction	38

NATURAL GEOGRAPHY

MAREK SKAWIŃSKI (translated and reviewed by Miroslav Števík and Milan Barlog)	40
Topography	41
Natural-Geographical Division of Scepusia	44
Non-Living Nature	49
Climate	53
Hydrography	58
Selected Bibliography	61

NATURE, FAUNA AND FLORA IN SCEPUSIA

DUŠAN BEVILAQUA	
From the History of the Development of Nature and Nature and Environment Protection in Scepusia	64
MILAN BARLOG	
Precious Species of Flora and Fauna in Scepusia	72
Selected Bibliography	76

THE PREHISTORY AND THE EARLY HISTORY OF SCEPUSIA UNTIL THE BEGINNING OF THE HISTORICAL PERIOD IN THE 8TH – 12/13TH CENTURY

MARIÁN SOJÁK (reviewed by Michał Parczewski)	
Introduction	78
Paleolithic and Mesolithic	79
Neolithic and Eneolithic	83
Bronze Age	90
Iron Age	97
The Settlement of Scepusia in the Roman Age, Migration Period, and in the 8 th – 12/13 th Century	102
Selected Bibliography	122

SCEPUSIA IN THE EARLY MIDDLE AGES

MARTIN HOMZA (reviewed by Henryk Ruciński and Stanisław A. Sroka)	
The Political History of Scepusia until the Beginning of the 14 th Century	126
The Development of the Settlement and Ethnic Groups of Scepusia in the Early Middle Ages	175
The Administrative Development of Scepusia in the Early Middle Ages	187

The Beginnings of Christianity in Scepusia	233
The Culture and Art in Scepusia in the Early Middle Ages	285
The Personalities of Early Medieval Scepusia (A Selection)	312
Selected Bibliography	325

SCEPUSIA IN THE LATE MIDDLE AGES

HENRYKRUCIŃSKI* (translated and reviewed by Martin Homza)	
The Political History of Scepusia in the Late Middle Ages	330
The Social-Administrative Structure of Scepusia in the Late Middle Ages	350
The Ethnic Relations in Scepusia in the Late Middle Ages	378
The Structures of Economy in Scepusia in the Late Middle Ages	381
The Ecclesiastical Structures in Scepusia in the Late Middle Ages	400
The Culture and Art in Scepusia in the Late Middle Ages	430
MICHAL ŠIMKOVIC: The Castles and Fortified Aristocratical Residences in Scepusia in the Middle Ages and at the Turn of the Modern Era	450
JURAJ ŠEDIVÝ: Medieval Written Culture in Scepusia	483
The Personalities of Late Medieval Scepusia (A Selection)	521
Selected Bibliography	541

SUPPLEMENTS

A Small Glossary of Historical Terms from the History of Medieval Scepusia	547
List of the Lords or Dukes of Scepusia, Scepusian Counts and Vice-counts until 1526	560
List of the Polish Starostas in the years 1412 – 1526	563
List of Scepusian Provosts	564
List of the Abbots of the Monastery of the Virgin Mary in Spišský Štiavnik	566
List of the General Preceptors of the Order of the Antonites of the Hungarian and Slavonian Province in Dravce	568
Lists of the Priors and Other Dignitaries of the Charterhouses in Scepusia	569
List of the Priors of the Monastery of the Canons of the Holy Sepulchre in Lendak	572
List of Settlement Names in Scepusia	574
The Extinct Medieval Settlements in Scepusia	580
List of Church Dedications (patrocinia) in Scepusia	582
Selected Sources and Editions	595
Genealogical Tables of the Medieval Rulers in the Carpathian Basin	601
List of Abbreviations	614
Picture Credits	616
Index	623

* † 12. October 2007